

dört kilise bulunduğunu belirtmektedir (Kâmûsü'l-a'lâm, V, 3919). XIX. yüzyılın sonunda Görice büyük bir yangın geçirdi ve önemli bir kısmı harap oldu. Yanan yerler, Ahmed Eyüp Paşa'nın gayretiyle modern bir plana uygun olarak yeniden imar edildi. Bu plan bugün de şehrin karakteristik özelliğini aksettirir. 7 Mart 1887 tarihinde ilk defa Arnavutça öğretim yapan bir okul ve 1893'te kız öğrencilere ait okul da faaliyete geçti. 1864'te vilâyetlerin yeniden düzenlenmesi esnasında Görice, Güneydoğu Arnavutluk'un çoğunu ve bugünkü Yunan Makedonyası'nın da önemli bir kısmını içine alan bir sancak haline dönüştürüldü. 1882 Osmanlı sayımına göre bu sancağa bağlı yerlerin toplam nüfusu 76.489 müslüman ve 50.742 hristiyan'dan müteşekkildi. 1906 sayımına göre ise aynı bölgede 85.329 müslüman ve 82.025 hristiyan yaşamaktaydı. Bu rakamlar, hristiyan nüfusun müslüman nüfustan daha fazla oranda arttığını göstermektedir.

1912-1914 Balkan savaşları sırasında Görice Yunanlılar tarafından ele geçirildi. Yunan yanlısı Arnavutlar ile milliyetçi Arnavutlar'ın mücadele alanı oldu ve çok zarar gördü. Şehir, I. Dünya Savaşı esnasında Fransızlar tarafından işgal edildi (Ekim 1916). 10 Aralık 1916 tarihinde Görice özerk bölge (Krahinë autonome e Korçës) oldu. Bu özerklik Fransa denetiminde 1918'e kadar devam etti. Özerklik Görice ve yöresindeki Bilisht, Kolonjë, Gorë ve Opar bölgelerini içermektedir. Özerk bölge on dört kişilik bir meclis tarafından idare edilecek, resmî dil Yunanca yerine Arnavutça, bayrak Arnavut bayrağı olacak ve Yunanca yerine Arnavutça eğitim verilecekti. Roma ve Atina'dan gelen itirazlar yüzünden Fransa'nın askerî temsilcisi A. Dekoeu, Korça yetkilileri Th. Görmenji ve S. Butka tarafından imzalanan Görice protokolü Şubat 1918'de Fransa tarafından bozuldu; Fransa Görice ve yöresinin yönetimini doğrudan ele aldı. 1919 ve 1920 yıllarında Yunan saldırılarına rağmen Görice Yunan istilasından korunmuştur (Fjalori Enciklopedik Shqiptar, s. 543). 1916 Fransız sayımına göre Görice'nin nüfusu 23.000'i aşmaktaydı ve bunun sadece 5464'ü müslümandı. Görice kazasında ise müslümanlar çoğunlukta idi. 57.000 toplam nüfusun % 69'u müslümanlardan oluşuyordu. Günümüzde Görice'nin nüfusu 70.000'i aşmıştır. Görice ilinin yüzölçümü ise 2181 km²'dir.

Görice, yazdığı islahat lâihahaları ile dik-kati çeken ve bazı yazarlarca Osmanlı Montesquieu'sü olarak nitelendirilen Koçi Bey'in kasabasıdır ve ailesi İlyas Bey Camii hazîresine defnedilmiştir. Koçi Bey'in kendisi, Bursalı Mehmed Tâhir'e göre Manastır yolu üzerindeki mezarlıkta, Franz Babinger'e göre ise Görice Camii hazîresinde medfundur. Mısır Valisi Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın ailesi de Görice'dir. 1992'de Arnavutluk'ta komünist diktatörlüğün yıkılmasından sonra yeniden oluşan müslüman cemaatin ibadethânesi olarak kullanılan İlyas Bey Camii, XIX. yüzyılın ilk yıllarında kurulan Turan Bektaşî Türbesi ve 1293 (1876) tarihli başka bir türbe ayakta kalan İslâmî yapılardandır. Bektaşîler 1992'den sonra tekrar dinî inançlarını yaşamaya başladılar. Son günlerde (1996) Arnavutluk'taki Bektaşîliğin İslâm'dan ayrı müstakil bir dinî cereyan olarak ilân edilmesi yolunda adımlar atılmaktadır. Şehrin güneydoğusundaki görkemli Melçan Bektaşî Tekkesi komünistlerce tahrip edilmiş ve henüz yeniden inşası gerçekleşmemiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, MAD, nr. 235; BA, TD, nr. 70, 167; *Timar Defteri*, Sofya Millî Ktp., Or., nr. D 649, s. 26; *Osmanlılar'da Divan-Bürokrasi ve Ahkâm: II. Bayezid Dönemine Ait 906/1501 Tarihli Ahkâm Defteri* (nşr. İlhan Şahin — Feridun Emecen), İstanbul 1994, s. 60, nr. 211; *İstanbul Vakıfları Tahrir Defteri* 953 (1546), s. 375; *Ayvansarayî, Hadîkatü'l-cevâmi*, I, 196; J. G. von Hahn, *Albanische Studien*, Jena 1854, s. 55; J. Godart, *L'Albanie en 1921*, Paris 1922, s. 94 vd.; Gökbilgin, *Edirne ve Paşa Livâsı*, I, 426-428; II, 212-215; Pirro Thomo, *Korça, Urbanistika dhe Arkitektura*, Tirana 1988, tür.yer.; a.mlf., "Les valeurs urbanistiques et artistiques de la ville de Korça ainsi que leur mise sous la protection de l'état", *Monumentet*, I, Tirana 1988, s. 5-21; Z. Shkodra, *La ville albanaise au cours de la renaissance nationale*, Tirana 1988, s. 159-162; Machiel Kiel, *Ottoman Architecture in Albania: 1385-1912*, İstanbul 1990, s. 162-172; a.mlf., "Korça", *El²* (İng.), V, 264-266; N. Clay, *L'Albanie, pays des derviches*, Berlin 1990, s. 362-367, 411-412; Kemal Özer, "Rumeli Kadılık'ları'nda 1078 Düzenlemesi", *İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya Armağan*, Ankara 1976, s. 251-309; Kiliti Kallamata, "Sur la restauration du bazar de Korça", *Monumentet*, II (1988), s. 159-162; *Kâmûsü'l-a'lâm*, V, 3919-3920; "Korça", *Fjalori Enciklopedik Shqiptar*, Tiranë 1985, s. 528-531; "Mborja", a.e., s. 685; "Boboshtica", a.e., s. 105; "Krahina Autonome e Korçës", a.e., s. 543; "Voskopja", a.e., s. 1175-1176.

MACHIEL KIEL

GÖTÜRÜ

(bk. CÜZÂF).

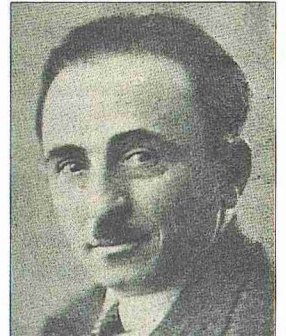
GÖVSA, İbrahim Alâeddin

(1889-1949)

Biyografi ve ansiklopedi çalışmalarıyla tanınan yazar, eğitimci ve şair.

İstanbul'da doğdu. Babası, Filibeli bir aileden gelen ve vilâyet mektupçuluğu yapan Mustafa Âsım Bey, annesi Yemen'de şehid düşen Erzurumlu Osman Paşa'nın kızı Fatma Behice Hanım'dır. İstanbul'da müderris, huzur derslerinde muhatap ve mukarrir olarak bulunmuş, Enderun Mektebi hocalarından Küçük Filibeli diye tanınan Abdullah Efendi, İbrahim Alâeddin'in baba tarafından dedesi, yine huzur derslerinde muhatap ve mukarrir olan, Anadolu ve Rumeli kazaskerliği yapmış ve Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye Cemiyeti üyesi olmuş Filibeli Hoca diye bilinen Halil Fevzi Efendi de büyüğü amcasıdır. Bu iki kardeş İstanbul ulemâsı arasında "ahaveyn" adıyla tanınmıştır.

İbrahim Alâeddin ilk öğrenimini İstanbul'da Vezneciler'de Şemsülmârif Mektebi'nde, orta öğrenimini Trabzon ve Vefa idâdilerinde tamamladı. 1910'da Mekteb-i Hukuk'tan mezun oldu. Bu okulun son sınıfında iken adliyyede hey'et-i itti-hâmiyye zabıt kâtibi ve adliye kütüphanesi memuru olarak çalıştı. 1911'de İstanbul Dârülfünunu'nda açılan bir imtihanı kazanarak tayin edildiği Trabzon idâdisi'nde iki yıl kadar edebiyat öğretmenliği yaptı. Bu arada asıl çalışma alanını teşkil eden eğitim konularıyla ilgilenmeye başladı. 1913'te Maarif Vekâleti tarafından edebiyat öğrenimi için İsviçre'ye gönderildi. Fakat edebiyatın özel merak ve şahsî gayretle elde edilebileceğine inandığından arkadaşı Mustafa Şekip'le (Tunc) birlikte çalışma alanını psikoloji ve pedagojiye kaydirdi. Fırsat buldukça edebiyat ve tarih derslerini de takip etti. 1915'te askerlik görevini yap-

İbrahim
Alâeddin
Gövsâ

mak üzere yurda döndü. Aynı yılın 11 Temmuzunda Çanakkale'ye gönderilen edebî heyet içinde yer alarak muharebe alanlarını görüp inceleme fırsatı buldu. 1916'da Jean-Jacques Rousseau Pedagoji Enstitüsü'nden diploma aldı.

1916-1926 yılları arasında Dârülmualimîn-i Âliye'de pedagoji ve psikoloji hocalığı ve müdürlük yaptı. Bu arada orta muallim mektebinde ve Dârülfünun'da bir süre psikoloji ve felsefe dersleri okuttu. 1926'da Maarif Vekâleti Tâlim ve Terbiye Heyeti üyesi oldu. III ve IV. dönem (1927-1934) Sivas ve Sinop, VI ve VII. dönem (1939-1946) İstanbul milletvekili olarak görev yaptı. 1941 yılı başlarında *İnönü (Türk) Ansiklopedisi*'nin hazırlık çalışmalarına, ilk üç fasikülünün redaksiyon ve yayımına katıldı. 1945'ten ölümüne kadar da Ziraat Bankası idare meclisi üyeliğinde bulundu. Son yıllarında sözlük ve ansiklopedi telif, redaksiyon ve yayım çalışmalarıyla meşgul olan ve gazetelere günlük fıkra yazan İbrahim Alâeddin 29 Ekim 1949'da Ankara'da öldü. Cebeci Asrî Mezarlığı'nda yakın arkadaşı Halil Nihat Boztepe'nin kabri yanına defnedildi.

Âlim ve şair yetiştirmiş bir aileden gelen İbrahim Alâeddin küçük yaşlarda şiire ilgi duydu. Arapça, Farsça ve Fransızca bilen, *Nâle-i Uşşâk* (İstanbul 1301) adlı bir Kerbelâ mersiyesi, ayrıca bir divançe teşkil edecek kadar şiirleri, basılmamış kırk hadis tercümesi bulunan babası Mustafa Âsım Bey'in edebiyat merakı ve zengin kitaplığı ona özellikle şiir alanında önemli bir teşvik unsuru olmuştur. Öğrenciliğinde Farsça dersleri sırasında Ömer Hayyâm, Sa'dî-i Şîrâzî ve Hâfiz-ı Şîrâzî'nin hemen bütün şiirlerini okumuş, bu tesir altında ilk şiir denemeleriyle Hayyâm tercümeleri *Musavver Terakki*'de yayımlanmıştır. Aruzla ve klasik nazım şekilleriyle yazdığı ilk şiirlerinde yer yer Nâmık Kemal ve Ziyâ Paşa tesiri görülmekle beraber onun asıl yeni tarz şiire ilgi duyması, mektep sıralarında iken okuduğu Tefvîk Fikret'in *Rübâb-ı Şikeste* siyle başlar. *Güft ü Gû* (Trabzon 1329) adlı şiir kitabı bu tesirlerin mahsulüdür. Daha sonraki yıllarda gelişen edebî çalışmalarında ise Mekteb-i Hukuk'ta iken tanıştığı Tahsin Nâhid, Emin Bülent (Serdaroğlu), Ahmed Hâşim ile okul dışından dostları Mehmet Behçet (Yazar), Köprülüzâde Fuad gibi Fecr-i Âtîciler'in yanında Halil Nihat (Boztepe) ve özellikle Mehmed Âkîf'in (Ersoy) büyük etkisi vardır.

II. Meşrutiyet'in ilânından sonra o dönemin gençlerinde görülen edebî heyecan kısa sürede onda da uyanır. Bu sırada *Servet-i Fünûn* mecmuası ile Celâl Sâhir'in çıkardığı *Demet* adlı kadın dergisinde A. Ulviye takma adıyla uzunca bir süre yazılar ve şiirler yayımlar. Mekteb-i Hukuk'ta tanıştığı arkadaşlarının teşvikiyle bir ara Fecr-i Âtî toplanmalarına katılırsa da bir müddet sonra sanatın belli bir gayeye hizmet etmesi gerektiği düşüncesiyle sanat anlayışlarını benimsemediği bu gruptan ayrılır. Aynı günlerde *Âlem* adlı mizah dergisinde Çelebi takma adıyla yazdığı yazılar Fecr-i Âtî topluluğu ile arasının açılmasına sebep olur. Daha sonraki yıllarda ise Orhan Seyfi (Orhon) ve Enis Behiç (Koryürek) gibi hececî şairlerle birlikte hece vezniyle şiirler yazmaya başlar. Bu dönemde yayımladığı *Çocuk Şiirleri* (İstanbul 1329) adlı kitabı, Ali Ulvi'nin *Çocuklarımızın Neşideleri* ile (İstanbul 1328) Tefvîk Fikret'in *Şermin*'i (İstanbul 1330) arasında türünün ilk örneklerinden biri olması bakımından önemlidir (eser 1913-1923 arasında beş defa basılmıştır).

İbrahim Alâeddin, 1916'da İsviçre'den döndükten sonra bilhassa *Tedrisat* gazetesinde pedagoji ve çocuk edebiyatı üzerine yazdığı yazılarla geniş bir okuyucu kitlesi üzerinde etkili olmuştur. Bir süre *İkdam* gazetesinde Fransızca'dan tercümeler yapan, *Zümrüdüanka*, *Resimli Gazete* ve *Akbaba* dergilerinde Kıvılcım imzasıyla telif, tercüme ve mizahî yazılar yayımlayan İbrahim Alâeddin'in en verimli yazı faaliyeti bu döneme rastlar. Bazı yazılarında ise Çelebi (*Âlem*'de), Karınca takma adlarını kullanmıştır. Biraz da Mehmed Âkîf'in teşvikiyle bir kısım yazılarını ve hamâsî şiirlerini *Sırat-ı Müstakim* ile Orhan Seyfi'nin çıkardığı *Hıyâban*'da, diğer yazı ve şiirlerini daha sonraki yıllarda *Yeni Mecmua*, *Şâir* ve *Yedigün* gibi dergi ve gazetelerde yayımlamıştır.

Edebî faaliyetlerinin yanı sıra Türkiye'de psikoloji ve pedagoji çalışmalarının henüz çok yeni olduğu bir dönemde yazıları, kitapları ve diğer çalışmalarıyla da kendini kabul ettiren İbrahim Alâeddin'in asıl kalıcı hizmetler yaptığı saha biyografi ve ansiklopedi alanlarıdır. İbrahim Alâeddin'in, bu alanda Cumhuriyet'in ilk yıllarında âdetâ öncülük yaparak titiz, dikkatli ve araştırmacı şahsiyetiyle ortaya koyduğu çalışmalar sonraki yıllarda bu tür faaliyetlere önemli birer örnek teşkil etmiştir. Onun özel-

likle *Meşhur Adamlar Ansiklopedisi* ile *Türk Meşhurları Ansiklopedisi* hâlâ önemini koruyan, bu sahanın vazgeçilmez kaynak eserleri arasında yer almaktadır.

İbrahim Alâeddin son yıllarında yazdığı bazı makalelerinden dolayı eleştirilere uğramıştır. İzmit'te yedi yaşında hafız olan bir kız hakkında "dimağının yorulduğunu, bu gibi üstün zekâlı çocukların korunması gerektiği"ni yazması (*Hürriyet*, Haziran 1948), "gençleri çekmek ve namaz sırasında pantolonlarının buruşmasını önlemek için camilere sandalye konup ayakkabıyla girilmesi" (*Hürriyet*, Haziran 1949) gibi tekliflerde bulunması sebebiyle eski dostları Eşref Edip Fergan, Raif Ogan ve mektup gönderen okuyucular tarafından tenkit edilmiştir (SR, I [Haziran-Temmuz 1948], nr. 5, s. 79; nr. 7, s. 112; nr. 8, s. 123; II [Haziran 1949], nr. 49, s. 370).

Eserleri. A) Edebî Eserleri. 1. Rumeli'ye Destân-ı Harb (Trabzon 1328). Balkan savaşları sırasında Çatalca harekâtına Trabzon gönüllü taburlarıyla katılan yazarın hamâsî şiirlerini ihtiva eder. **2. Güft ü Gû** (Trabzon 1329). *Servet-i Fünûn* tarzını devam ettiren aruzla yazılmış şiirlerdir. **3. Çocuk Şiirleri** (İstanbul 1329). Hece ve aruzla yazılmış didaktik, ahlâkî, vatanî şiirlerden oluşur. **4. Sulh ve Harb** (İstanbul 1338). Çocuklar için hece ve aruz karışımı manzum okul piyesidir. **5. Çanakkale İzleri** (İstanbul 1926; 3. bs. Ankara 1989). Çanakkale savaşlarının arkasından muharebe alanına gönderilen yazarlar heyeti içinde bulunan İbrahim Alâeddin'in bir kısmı savaş meydanında, bir kısmı Avrupa'da yazılmış hece vezni ile hamâsî şiirlerinden ibarettir. **6. Şen Yazılar** (İstanbul 1926). Hikâyeleri ve mizahî yazılarını ihtiva eder. **7. Nazif'ten Hâmid'e Âhiretten Mektuplar** (İstanbul 1932; ayrıca Süleyman Nazif'le ilgili kitabının sonuna ilâve, s. 272-289). Süleyman Nazif'in ağzından yazılmış ironik tarzda iki mektubu ihtiva eder. **8. Acılar** (İstanbul 1941; ilâvelerle 2. bs. Ankara 1966). Aralarında Abdülhak Hâmid, Celâl Sâhir (Erozan), Cenab Şahabeddin, Mehmed Âkîf, Halil Nihat, Enis Behiç gibi şairlerin de bulunduğu şahsiyetlerin ölümü üzerine yazılan kısa nesir yazıları ve manzumelerden oluşur. **9. Söz Oyunları** (İstanbul 1942). Denemeler ve vecdelerden ibarettir.

B) Eğitime Dair Eserleri. 1. İlk Gençlik Hakkında Rûhiyat ve Terbiye Tedkikleri (İstanbul 1337). **2. Bedîî Terbiye** (İs-

tambul 1341). 3. *Sevimli Elifbâ, Tedricî Kelime Usûliyle* (İstanbul 1925, alfabe öğretiminde yeni bir metot denemesidir). 4. *Çocuk Ruhu* (İstanbul 1926). 5. *Rûhiyat ve Terbiye* (İstanbul 1929). Öğretmen okulları için ders kitabı olarak hazırlanmış, kısmen tercüme, kısmen yazarın öğretmen okullarındaki hocalık tecrübelerinin mahsulü olan son iki kitap birçok defa basılmıştır.

C) *Biyografi, Ansiklopedi ve Sözlük Çalışmaları*. 1. *Yeni Türk Lugatı* (bir heyetle birlikte, İstanbul 1930). 2. *Talebe Lugatı* (İstanbul 1931, sonraki basımları *Yeni Talebe Lugatı* adıyla). 3. *Victor Hugo* (İstanbul 1931). 4. *Süleyman Nazif, Hayatı, Kitapları, Mektupları, Fıkra ve Nükte* (İstanbul 1933). 5. *Meşhur Adamlar Ansiklopedisi* (I-IV, İstanbul 1933-1936). 6. *Kâşifler ve Mucitler* (İstanbul 1939). 7. *Sabatay Sevi* (İstanbul, ts.). XVII. yüzyılda İzmir'de ortaya çıkıp kendini yahudi kavminin beklediği mesih diye ilân eden, bu yüzden dünya yahudileri arasında ayrılık ve karışıklıklara sebep olan, Türkiye'de de "Dönmeler" adı altında bir taraftan yahudi âdetlerini devam ettiren, diğer taraftan müslüman görünen zümrenin kurucusu Sabatay Sevi ve Sabatayistler hakkında yapılmış önemli bir araştırmadır. Eser, yazarın Bakırköy'de Dönmeler'e ait bir kız okulundaki müdürlüğü sırasında şahit olduğu gelenek ve inançları yansıtmaları bakımından da mühimdir. 8. *Ellî Türk Büyüğü* (İstanbul 1940). Attılâ'dan Mehmetçik'e kadar Türk tarihinde önemli yeri olan devlet adamı, kahraman, âlim ve sanat-kârlardan seçilmiş elli şahsiyetin biyografisidir. 9. *Türk Meşhurları Ansiklopedisi* (İstanbul 1945-1946). *Meşhur Adamlar Ansiklopedisi* içinden çıkarılmış Türk ünlülerine ilâveler yapılarak geliştirilmiş 1500'den fazla biyografiyi ihtiva etmektedir. 10. *Resimli Yeni Lugat ve Ansiklopedi: Ansiklopedik Sözlük* (I-V, İstanbul 1947-1954). Fransızca Petit Larousse'un tertibi esas alınıp sözlük ve ansiklopedi maddeleri bir araya getirilmek suretiyle hazırlanmıştır. Sözlükte kelime, terim ve deyimlerin Fransızca karşılıkları, Arapça ve Farsça asıllı kelimelerin Arap harfleriyle imlâsı da gösterilmiştir. Her harfe ait maddelerin sonuna, o harfle başlayan Arapça ve Farsça mesel ve deyimlerle mesel olmuş Türkçe mısralar açıklamalarıyla birlikte ilâve edilmiştir. Müellifin "Lakerda" maddesine kadar yazdığı, tamamı 3168 sayfa tutan eser, ölümünden sonra kendi not-

larından faydalanılarak Celâl Esat Arseven, Besim Darkot, Mehmet Ali Kâğıtçı, Mehmet Zeki Pakalın ve Hakkı Tarık Us'tan teşekkür eden bir heyet tarafından tamamlanmıştır. Eserin, Mustafa Nihat Özön başkanlığında bir heyetçe ilâve, çıkarma ve değişikliklerle *Ansiklopedik Sözlük* adıyla ve üç cilt halinde ikinci baskısı da yapılmıştır (İstanbul 1967-1968).

Gövsâ'nın başkanlığında bir heyetin çıkardığı ve bazılarını bizzat kendisinin kaleme aldığı, hepsi 1927 yılı içinde yayımlanmış birer formalık kırk kadar küçük kitaptan meydana gelen "Büyük Adamlar" serisi dönemi içinde önemli bir boşluğu doldurmuştur. Bunlar arasında, özellikle Cumhuriyet'in ilk yıllarında dikkati çeken *Cemâleddîn-i Efgânî, Darwin, Fröyd ve Lenin* biyografileri de bulunmaktadır. Aynı şekilde Türk şairlerinin biyografilerini ve şiirlerinden örnekler ihtiva eden on kadar kitabı yayımlanmıştır. *İnönü (Türk) Ansiklopedisi*'nin ilk cildine dünyada ve Türkiye'de ansiklopedicilik hakkında yazdığı yirmi üç sayfalık önsöz, konusunda bugün de önemli bir kaynak olma özelliğini korumaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbrahim Alâeddin Gövsâ, *Resimli Yeni Lugat ve Ansiklopedi*, İstanbul 1947-54, V, 298; a.mlf., *Çanakkale İzleri*, İstanbul 1926, "Mukaddime", s. 3-7; a.e. (nşr. Müjân Cumbur), Ankara 1989, nâşirin üçüncü baskısı sunuşu, s. 17-29; İsmail Hikmet Ertaylan, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Bakü 1926, s. 141-154; İbnülemin, *Son Asır Türk Şairleri*, I, 85-87; Mehmet Behçet Yazar, *Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı*, İstanbul 1938, s. 201-214; a.mlf., "İbrâhim Alâettin Gövsâ", *Yedigün*, XIV/365, İstanbul 1940, s. 13; Kenan Akyüz, *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi* (Ankara 1953), İstanbul 1986, s. 775-785; Hilmi Yücebaş, *Türk Mizahçıları*, İstanbul 1958, s. 173-176; Yusuf Ziya Ortaç, *Portreler*, İstanbul 1963, s. 153-157; Banarlı, *RTET*, II, 1327-1328; a.mlf., *Kitaplar ve Portreler*, İstanbul 1985, s. 186-190; Şerif Aktaş, "İbrahim Alâeddin Gövsâ", *Büyük Türk Klâsikleri*, XII, 260-262; Zeki Gürel, *İbrahim Alâettin Gövsâ*, Ankara 1995; Osman Fahri, "İbrâhim Alâeddin Bey'in Çocuk Şiirleri Münasebetiyle", *SM*, VI/155 (1327), s. 395-396; Hakkı Süha, "Edebî Portreler: İbrâhim Alâeddin", *Yeni Mecma*, III/47, İstanbul 1940, s. 5; Hüsamettin Bozok, "İbrahim Alâettin Gövsâ'yı Kaybettik", *AA*, yeni seri: II/6 (1949), s. 78; Sami N. Özerdim, "Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi", *TDL*, sy. 37 (1954), s. 41-43; a.mlf., "Ansiklopedi - Sözlük", a.e., sy. 197 (1968), s. 626-627; "Gövsâ, İbrahim Alâeddin", *TA*, XVIII, 33-34; Fahir İz, "Gövsâ", *El² Suppl.* (İng.), s. 328-329; Muzafer Uyguner, "Gövsâ, İbrahim Alâettin", *TDEA*, III, 366; Mustafa Uzun, "Çanakkale Muharebeleri", *DİA*, VIII, 208.

ATILLA ÇETİN

GÖZ DEĞME

(bk. NAZAR).

GÖZÜBÜYÜKZÂDE İBRÂHİM EFENDİ

(1747-1838)

Osmanlı âlim ve müderrisi.

1160 yılı Muharrem ayı başlarında (Ocak 1747) Kayseri'nin Hacı Kılınç mahallesinde doğdu. Muîd Efendizâde Mehmed Behcet Efendi'nin oğludur. İlk tahsilini memleketinde yaptıktan sonra Hâdim'e giderek devrin tanınmış âlimlerinden Ebû Saîd el-Hâdimî'nin medresesinde kendisinden ve onun vefatından sonra da öğrencisi ve halefi Büyük Hüseyin Efendi'den aklî ve naklî ilimleri okuyarak icâzet aldı. Ardından Kayseri'ye dönerek Arap dili, mantık, kelâm, tefsir, hadis alanlarında öğretim faaliyetine başladı. 1785-1790 yılları arasında Kayseri'de yeni bir medrese kuran İbrâhim Efendi nüfuz sahibi, ileri görüşlü ve ince meseleleri çözmekte mâhir olduğu için talebeleri kendisine "Gözübüyük" lakabını takmışlar, zamanla babasından gelen Muîd Efendizâde lakabı unutulurak Gözübüyükzâde diye meşhur olmuştur.

Müderrislikteki verimli çalışmaları yanında samimiyet ve dürüstlüğü ile de Kayseri halkının sevgisini kazanmış olan Gözübüyükzâde uzun ömrü boyunca hayır faaliyetlerine katkılarda bulundu. Nitekim Ahmed Nazif Efendi, Gümrükçü Osman Paşa'nın 1240 (1824) yılında Kayseri'de yaptırdığı Battal Gazi mesiresi, şühedâ kabirleri, cami, namazgâh, su kuyusu, ziyaretçiler köşkü ve mutfaktan oluşan hayrat ve imaret kurumunun idaresini Gözübüyükzâde'ye verdiğini kaydeder (*Kayseri Tarihi*, s. 184). Gözübüyükzâde elli yıla yakın bir süre, kendi adıyla meşhur olan medresesinde başmüderris olarak aralarında değerli âlimlerin de bulunduğu 500'den fazla öğrenci yetiştirip icâzet vermiştir.

Yedi Osmanlı padişahının devrinde yaşayan, bilhassa önemli olayların geçtiği III. Selim ve II. Mahmud dönemlerini idrak eden Gözübüyükzâde bu zaman içerisinde siyasetten uzak durmuştur. Kendisine II. Mahmud tarafından şeyhülislâmlık teklif edilmişse de yaşlılığını ileri sürerek bu görevi kabul etmemiştir. Gözübüyükzâde, 18 Şewal 1253 (15 Ocak 1838) tarihinde Kayseri'de vefat etti ve Hacı Kılınç Mezarlığı'ndaki aile kabris-